

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego i Prawa Wyznaniowego

50-329 Wrocław; pl. Katedralny 12/6
email: wwenz@archidiecezja.wroc.pl
swojczyce@archidiecezja.wroc.pl
kom.: +48/694448176; 071/321-74-15

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wprowadzenie

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. KRZYSZTOFA KAZIMIERZA CIPIORA, pt. *Odpowiedzialność biskupów Kościoła łacińskiego za katolików wschodnich*, Lublin 2018, ss. 337, została przygotowana w związku z uchwałą Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie z dnia 16 stycznia 2018 roku, o czym zostałem poinformowany w stosownym piśmie Pana Dziekana Prof. dra hab. Krzysztofa Wiaka z dnia 17 stycznia 2018 roku.

Prezentacja rozprawy i ocena wstępna

Rozprawa ks. mgra lic. KRZYSZTOFA KAZIMIERZA CIPIORA pt. *Odpowiedzialność biskupów Kościoła łacińskiego za katolików wschodnich* została napisana na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, w Instytucie Prawa Kanonicznego, pod kierunkiem ks. prof. Leszka ADAMOWICZA. Rozprawa doktorska składa się z karty tytułowej, spisu treści [s. 2-5], wykazu skrótów [s. 6-8], bibliografii [s. 9-35], wstępu [s. 36-41], pięciu rozdziałów: [I – s. 42-102]; [II – s. 103-143]; [III – s. 144-186]; [IV – s. 187-274]; [V – s. 275-321], zakończenia [s. 322-328] oraz trzech Aneksów i streszczeń: w języku polskim i angielskim.

Uprzedzając nieco merytoryczną ocenę rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. KRZYSZTOFA KAZIMIERZA CIPIORA chciałbym stwierdzić, że podjęte przez Doktoranta zagadnienie nigdy w takiej formie – rozbudowanej i wyczerpującej od strony naukowego poznania i sumiennego opracowania – nie było prezentowane, choć w bardzo wielu dotychczasowych tekstach pojawiały się cząstkowe zagadnienia, interesujące i ważne dla stworzenia tak bogatej i zachwycającej mozaiki, w której można było zintegrować troskę Kościoła Bożego o zachowanie tożsamości wiary zarówno we wspólnocie Kościoła łacińskiego jak i Katolickich Kościołach Wschodnich. Jednakże obrona teza doktorska nigdy jeszcze nie otrzymała tak monograficznego kształtu, co w osiągnięciach pracy naukowej musi zyskać uznanie i zauważenie. Jest to niewątpliwie zasługa Promotora rozprawy, czuwającego nad gorliwością, zapałem i pracowitością swojego Doktoranta, który przekonał również recenzenta o swojej rzetelnej pracowitości i sumienności badawczej. Opracowana teza doktorska odnosi się do kanonicznej powinności łacińskich biskupów diecezjalnych, którym w duszpasterski charyzmat pełnionego urzędu została wpisana również odpowiedzialna troska o katolików wschodnich, którzy nie mogą zostać

pozbawieni przynależnych im praw tylko z tej racji, że żyją w diasporze poza możliwością czerpania z ministerialnego posługiwania własnych pasterzy. Rozprawa jest wielowątkowa a układ podjętych zagadnień w każdym wymiarze dopełnia całości zagadnienia wskazanego w temacie podstawowym. Tak więc teza szczegółowa opracowania odnosi się do *odpowiedzialności biskupów Kościoła łacińskiego za katolików wschodnich* to jednak w układzie tak prezentowanego studium nie sposób nie zauważyć bardzo gęstej siatki proponowanych szczegółowych zagadnień, które dopełniają całości omawianego problemu. Doktorant z dużą troską o integralność tekstu i merytoryczną egzemplifikację obranej tezy zaprezentował w swoim studium to, co każdy odpowiedzialny biskup diecezjalny winien wiedzieć i co powinno go inspirować do gorliwości o zbawienie dusz wszystkich wiernych, do których został posłany z mandatu apostołskiego. Jako recenzent nie ukrywam przekonania, że powierzona do oceny rozprawa, a zwłaszcza lektura jej treści, znacząco poszerzyła moją świadomość kanoniczną w zakresie prezentowanej tezy badawczej. Doktorant oparł swoje badania na rzeczowej analizie koniecznych źródeł prawa, na bardzo bogatej literaturze przedmiotu, co wiarygodnie potwierdzają przypisy i wykaz bibliograficzny niniejszej rozprawy.

Rozprawa doktorska ks. mgra lic. KRZYSZTOFA KAZIMIERZA CIPIORA wpisuje się niewątpliwie w znaczące i ważne działania, istotne dla rozwoju literatury i opracowań kanonistycznych, w których Autor z sumiennością i biegłością metodologiczną podjął się wielowątkowego uporządkowania tez i poglądów w zakresach istotnych dla zrealizowania odpowiedzialności kanonicznej biskupów łacińskich za kondycję wiary i ministerialne posługiwanie wobec części katolików wschodnich. W wyczerpującym ukazaniu obranego zagadnienia Doktorant zachował klasyczny model korzystania z kanonicznego uprawnienia i zobowiązania do odpowiedzialnej troski o katolików wschodnich: stąd najpierw wyjaśnił zagadnienie *podległości wschodnich katolików biskupom łacińskim*, wzajemnych relacji hierarchii Kościołów wschodnich wobec biskupów diecezjalnych, jak również jasno zaprezentował komplet zagadnień składających się na realizację władzy sądowniczej. Całość została podsumowana analitycznie w zaprezentowanych wnioskach – [rozdział I]. W rozdziale II Doktorant ukazał potrzebne do zrozumienia wzajemnych zależności i relacji *struktury duszpasterskie: diecezje obrządkowe, ordynariaty dla wiernych obrządku wschodniego, urzędy* jak i już utrwalone formy posługiwania duszpasterskiego przyjęte w praktycznej działalności Kościoła Bożego, zwłaszcza istotnych dla zrealizowania zasady *salus animarum suprema lex* [por. kan. 1752 KPK]. Tę część rozważań Doktorant również podsumował niebagatelnymi wnioskami. Z kolei rozdział III Doktorant poświęcił zagadnieniu *udzielania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego katolikom wschodnim*. Dokładne rozważania odnoszą się do celebracji sakramentu chrztu, bierzmowania (chryzmacji) i Najświętszej Eucharystii. Szczegółowe zagadnienia zostały zaprezentowane z dokładnością i zachowaniem ducha kościelnego posługiwania, kanonicznej dyscypliny zarówno w wymiarze ważności jak i godziwości eklezjalnego posługiwania. Kanonicznie uporządkowane przesłanie badawcze odnosi się do praktycznych wskazań, które mają na celu zachowanie tożsamości i bogactwa wiary katolików wschodnich oraz tworzenia integralnej wspólnoty z wiernymi Kościoła łacińskiego. Dopełnieniem istotnie sumującym stan rozważań w zakresie przyjęcia sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego stały się wnioski Doktoranta, z których treści wynika, że posiada On właściwe rozeznanie w temacie i jawi się jako specjalista mogący rozwiązać trudniejsze kwestie w tym zakresie. Dopełnieniem części tezy

doktorskiej z rozdziału III stanowi rozdział IV rozprawy, poświęcony *sprawowaniu pozostałych sakramentów*, a mianowicie: *sakramentu pokuty, namaszczenia chorych, udzielania święceń i celebracji sakramentu małżeństwa*. Warto wskazać, że Doktorant umiejętnie odniósł się do zintegrowania dyscypliny kanonicznej w zakresie *grzechów zastrzeżonych* i *kar latae sententiae*, charakterystycznych dla łacińskiego sposobu karania z mocy prawa za jasno określone i popełnione czyny przestępcze przez delikwenta. Świadomość odmienności tych porządków [dyscypliny prawnej] jest konieczna do właściwego posługiwania i zachowania ustanowionej dyscypliny kanonicznej w tym zakresie. Całość tezy doktorskiej została dopełniona w rozdziale V przez podjęcie zagadnień również ważnych dla osobistego rozwoju życia chrześcijańskiego. Do takich należy przecież fenomen życia konsekrowanego, możliwość przyjęcia katolików wschodnich do instytutu łacińskiego, czy też przejście osoby konsekrowanej do innego instytutu działającego w strukturach innego Kościoła *sui iuris*. Do pozostałych kwestii Doktorant zaliczył sprawę *powierzenia urzędu, obowiązek zachowania i możliwość zmiany przynależności do Kościoła sui iuris*, jak również obecność katolików wschodnich w ogłoszonych dokumentach Konferencji Biskupów czy też udział biskupów wschodnich w Konferencji Biskupów danego regionu. Wszystko zamykają autorskie wnioski.

Praca doktorska ks. mgra lic. KRZYSZTOFA KAZIMIERZA CIPIORA wpisuje się jako nowatorskie i monograficzne opracowanie interesującego zagadnienia, w wielu miejscach rozprawa stanowi *novum* propozycji w zakresie kanonicznej interpretacji szczegółowej tego zagadnienia. Od strony technicznej rozprawa doktorska została napisana w języku polskim, liczy 337 stron tekstu i sumiennie wykonanych metodologicznych komponentów. Kompozycja poszczególnych rozdziałów jest harmonijna, rozdziały stanowią pod względem tematycznym zintegrowaną całość. Po wnikliwej lekturze jestem przekonany, że przedstawiona do recenzji rozprawa jest pracą samodzielną, a sam Autor podejmując się naukowego trudu potrafił wystarczająco przekonać o dobrym, trafnym i precyzyjnym określeniu zakresu badań naukowych, właściwym potraktowaniu źródeł i ważnych dla tej specjalistycznej tematyki naukowych opracowań, w dużej mierze zagranicznych, co tym bardziej podnosi wartość i walor prezentowanego opracowania, istotnego dla rozwoju polskiej kanonistyki. Sposób cytowania, odniesienia do źródeł i wykorzystanej literatury przedmiotu uważam za ujednoliczony, nie zauważyłem istotnych mankamentów, tak w zakresie metodologicznej dokumentacji pod kreską, jak i w kompletnych zapisach bibliograficznych. Natomiast zauważyłem w dysertacji autorską konsekwencję w działaniach Doktoranta i zastosowaną precyzję w przygotowaniu strony metodologicznej rozprawy. Doktorant wykazał się starannością w realizacji koniecznych elementów konstytutywno-formalnych, charakterystycznych oraz wymaganych dla wiarygodności wstępu i zakończenia rozprawy. Doktorant ujawnił również wielką dokładność i pilność w zgromadzeniu źródeł, istotnych dla jakości rozprawy, jak i przedmiotowej literatury oraz naukowej dokumentacji wykonanej w przypisach. Autor bardzo dobrze zadbał o wierne stosowanie zasad poprawności metodologicznej. W samej treści można dostrzec jedynie kilka nieprawidłowości stylistycznych, czy literówek, co niewątpliwie zawsze udaje się ostatecznie skorygować i co nie ma najmniejszego wpływu na obniżenie waloru merytorycznej wartości tak szczegółowych badań. Również w pozostałych kwestiach staranność Autora rozprawy jest widoczna, co wskazuje na istotny wkład osobistej pracy jak i staranności, praktycznie we wszystkich partiach materiału badawczego. Treść rozprawy, jakoś stwierdzeń i wniosków dowodzi o wypracowywanej

autorskiej subtelności kanonicznej w prezentowaniu interesujących stwierdzeń w zakresie komentowanych norm kanonicznych i zintegrowania obu porządków, tak łańskiego jak i aktualnego dla Kościołów Wschodnich. Niewątpliwie patronat ks. prof. Leszka Adamowicza przyczynił się do osiągnięcia takiej jakości w prezentowanym opracowaniu naukowym.

Materiał badawczy został przez Autora rozprawy poprawnie rozłożony i uporządkowany, postawiony problem jest inspirujący i godny monograficznego opracowania, zwłaszcza w kontekście naukowego poznania i logicznego ułożenia obfitego już szczegółowego dorobku w zakresie kanonicznych działań, istotnych tak dla zachowania depozytu i porządku wiary, kościelnej dyscypliny w zakresie ochrony tożsamości wiary katolików wschodnich, również ze strony biskupów łańskich. Moim zdaniem Doktorant dołączył do grona znawców tematu i wpisuje się znakomicie i twórczo w dotychczasowe osiągnięcia naukowo-badawcze grona kanonistów i teologów, zarówno łańskich, jak i specjalistów od prawa wschodniego.

Bibliografia zaprezentowana w opracowaniu jest dużo bardziej niż wystarczająca, wyczerpuje niemal kompletną bazę, istotną dla merytorycznej prezentacji obranego przez Doktoranta zagadnienia. Układ bibliografii i jej podział cząstkowy jest poprawny i właściwy a więc spełnia wymogi stawiane w tym zakresie rozprawom doktorskim. Nieliczne i zauważone defekty są jedynie wynikiem ludzkiego błędu, a czasem złośliwości *rzeczy martwych*, co użytkownicy komputerowych działań mogą dostrzegać na co dzień.

Wnioski dla oceny merytoryczno-formalnej pracy doktorskiej

- Ks. mgr lic. KRZYSZTOF KAZIMIERZ CIPIOR w prezentowanej rozprawie, którą należy postrzegać jako ważne i twórcze studium, istotne dla kanonistyki, nauk prawnych i eklezjologii, podjął się integralnego zrealizowania tezy badawczej w zakresie *odpowiedzialności biskupów Kościoła łańskiego za katolików wschodnich*. W przestrzeni polskich i zagranicznych wydawnictw kanonicznych nie ma tak kompletnego i aktualnego opracowania, bowiem Doktorant odniósł się do wszystkich ważnych dla dyscypliny kanonicznej kościelnych dokumentów. Doktorant zadbał o to, aby szczegółowe osiągnięcia i prezentacje poszczególnych autorytetów z zakresu kanonistyki Kościoła łańskiego i Kościołów Wschodnich w interesującym Go zagadnieniu zostały nie tylko zauważone, ale w sposób właściwy i z naukową odpowiedzialnością i precyzją włączone do treści prezentowanej rozprawy doktorskiej. Nie zauważyłem, aby Doktorant w najmniejszym nawet wymiarze pokusił się na przywłaszczenie cudzej myśli czy też prezentowanej autorskiej tezy. Jeśli odnosił się do dorobku innych autorów lub korzystał z osiągnięć autorytetów w tej dziedzinie badań kanonistycznych to z zasady potwierdzał tę czynność w sposób właściwy dla praktyki metodologicznej i poziomu odpowiedzialnych badań naukowych. Mając bowiem na uwadze rozwój danej dyscypliny i szczegółowych badań tematycznych, nie można współcześnie zrezygnować z takiego działania w zakresie interdyscyplinarnego korzystania z dorobku innych autorów, których Doktorant promuje na kanwie kanonicznych relacji, właściwych dla obranej szczegółowej tezy badawczej. Dokładność bibliograficznego zapisu ujawnia staranność Autora w tym zakresie.

- Na zawartość merytoryczną przedstawionej do oceny rozprawy złożyły się wstęp, pięć rozdziałów i zakończenie. Jak wskazano wyżej wstęp do pracy doktorskiej w metodologicznym wymiarze wyczerpuje znane i przyjęte w metodologii tego typu rozpraw elementy formalno-konstytutywne. Autor wykazał wielką staranność i świadomość badawczą, jasno określił cel i problem rozprawy, krytycznie odniósł się do źródeł i literatury przedmiotu, która stanowiła szeroką i wyczerpującą bazę dla przygotowywania rozprawy. Autor wskazał na wątek wiodący w rozprawie i osiągnięcie wątku docelowego, jako ukoronowanie swoich badań, co świadczy o konsekwentnym omówieniu problemu określonego w tezie rozprawy doktorskiej. W merytorycznej treści rozprawy bardzo poprawnie i ściśle korzystał ze źródeł kanonicznych oraz wiarygodnie udokumentował taki sposób działania. Autor w sposób zwięzły zaprezentował treść rozprawy, wskazał na zastosowane metody, określił *novum* opracowania, postawił istotne dla naukowej rozprawy doktorskiej pytanie, które zwiastowało sam problem badawczy i opracowywane zagadnienie.
- Merytoryczna treść pięciu rozdziałów, układ metodologiczny rozprawy, istotne dla następujących po sobie szczegółowe części zagadnienia wykazują, że rozprawa całościowo stanowi zintegrowane i spójne opracowanie postawionego tematu zgodnie z przyjętym kluczem badawczym. Doktorant podjął się ukazania istotnych problemów i tematów dla zrealizowania odpowiedzialnej troski biskupów łacińskich za katolików wschodnich, zwłaszcza w zakresie określonym przez normy najwyższego ustawodawcy. Odnoszą się one zarówno do zachowania porządku jurydycznego, jak również do zakresu godziwego ministerialnego posługiwania w łacińskim porządku prawnym wobec wiernych, którzy są członkami Katolickich Kościołów Wschodnich.
- Wartościowe i inspirujące są rozważania oraz propozycje Doktoranta w zakresie szczegółowej egzemplifikacji istotnych treści z zakresu: *podległości wschodnich katolików biskupom łacińskim* i *sprawowanie sakramentów* oraz *ukazanie merytorycznych wątków w zakresie innych zagadnień* wskazuje na dobre przygotowanie Doktoranta do podjęcia się tych przedmiotowych badań. Autor w sposób merytoryczny dokonał często interesującej reinterpretacji norm i podstawowych pojęć, zachował zasadę proporcjonalnej odpowiedzialności za używanie sformułowań. Argumentacja stosowana przez Doktoranta posiada wartość naukową, jest nawet zwiastunem autorskiej odwagi, tak koniecznej przy składaniu interesujących tez badawczych. Autor jest również świadomy tego, że współczesna rzeczywistość kanoniczno-prawna umożliwia prezentację całego spektrum zagrożeń, występujących w toku realizowania kanonicznego obowiązku odpowiedzialnej troski biskupów łacińskich o dobro duchowe katolików wschodnich.
- Na praktyczne zauważenie zasługuje rozdział III i IV rozprawy, bowiem może stać się fachowym przewodnikiem w zakresie skutecznego posługiwania sakramentalnego zarówno przez szafarzy łacińskich, jak i szafarzy Katolickich Kościołów Wschodnich. Doktorant w sposób kanonicznie poprawny dokonał wyważonej prezentacji niemal wszystkich możliwych okoliczności, w których winna się dokonywać realizacja obowiązku uświęcającego posługiwania w Kościele Bożym. Rzetelnym dopełnieniem tej części prezentacji stała się

uporządkowana refleksja Doktoranta w zakresie skutecznego sprawowania sakramentu pojednania i pokuty.

- W ocenie merytoryczno-formalnej pragnę także zwrócić uwagę na bibliografię prezentowanej rozprawy doktorskiej. Również ta część rozprawy jest bardzo wartościowa. Bogactwo przytoczonych źródeł i literatury przedmiotu wskazuje na fakt, iż zagadnienie realizacji *odpowiedzialności biskupów Kościoła łacińskiego za katolików wschodnich* zawsze stanowiło istotną troskę Kościoła, aby wierni mogli w każdych warunkach obficie czerpać ze źródeł wiary, która rozwija się i dojrzewa kiedy jest przekazywana we wspólnocie Kościoła. Doktorant w benedyktyńskim trudzie przeanalizował źródła kodeksowe, papieskie dokumenty, dokumenty soborowe, dokumenty wydane dla Kościoła Powszechnego i Katolickich Kościołów Wschodnich przez poszczególne Kongregacje, jak i dokumenty ważne dla Kościołów Partykularnych. Dokładność poznawcza i interpretacyjna myśli kościelnego ustawodawcy istotnie wpłynęła w rozprawie na jakość prezentowanej merytorycznej treści i czytelny sposób realizacji postawionego zagadnienia badawczego. Tekst jest wolny od zbędnych odskoczni co sprawia, że mankamentów tekstowych jest tak mało.

Sentencja końcowa

Prezentowana rozprawa doktorska Ks. mgra lic. KRZYSZTOFA KAZIMIERZA CIPIORA stanowi potrzebne opracowanie krytyczne z zakresu prawa kanonicznego. Rozprawa jest godnym zauważenia naukowym osiągnięciem badawczym, z którego będą mogli korzystać zarówno kanoniści, jak i odpowiedzialni za duszpasterskie posługiwanie w Kościele Bożym. Uwagi krytyczne wniesiono z życzliwością i troską o merytoryczną jakość opracowania specjalistycznego. Uważam, że praca spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim w Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z *Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 roku.

Jestem przekonany, że Doktorant może być dopuszczony do następnych etapów przewodu doktorskiego, dlatego taki wniosek stawiam do Prześwietnej Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

Wrocław, dnia 5 stycznia 2018 roku

Papieski Wydział Teologiczny
ul. Katedralna 9, 50-328 Wrocław
x. Wiesław Wenz
ks. prof. zw. dr hab. Wiesław Wenz
Kierownik Katedry Prawa Kanonicznego
i Prawa Wyznaniowego